

ÇOCUK YOKSULLUĞU'nun *önlenmesi*

Her çocuk için
Sağlık, Eğitim, Eşitlik, Koruma
İNSANLIĞIN GELİŞMESİ

UNICEF Türkiye tarafından yayınlanmıştır
Birleşmiş Milletler Binası,
Birlik Mahallesi, 2. Cadde, No. 11,
06610 Çankaya,
Ankara, Türkiye

Telif hakkı © 2006 UNICEF Türkiye

www.unicef.org/turkey

Tasarım *Mullan'lar*
Basım *Yorum Matbaa*

Yoksulların ekonomik büyümeye katılabilmesi çeşitli sosyal koşullara bağlıdır. Kişi okuma yazma bilmiyorsa ya da okula gitmemişse, ya da yetersiz beslenme ve kötü sağlık koşulları ile boğuşuyorsa, ya da ırk veya cinsiyete dayalı ayrımcılık gibi sosyal engeller insanlığın büyük bir bölümünü adil ekonomik katılımdan dışlıyorsa, pazar mekanizmasının genişlemeci sürecine katılmak zordur.

Profesör Amartya Sen

Çocuk yoksulluğunun bir çocuğun fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimi üzerindeki tüm etkilerinin ölçülebileceği bir tanım yoktur. Yoksulluk, düşük hanehalkı geliri ve tüketim düzeyleri gibi mali terimlerle kolayca ölçülebilmektedir. Ne var ki sağlık, eğitim, konut, aile büyüklüğü ve sosyal koruma olup olmaması gibi göstergeler de yoksulluğun ve çocuklar üzerindeki etkilerinin tanımlanmasına katkıda bulunur. Sevgi, ilgi ve saygı gibi diğer kriterler ise biraz daha zor ölçülür olsalar da her halükarda önem taşırlar.

Çocuğun en yüksek yararı

Yetişkinler için iyi olan şeyin çocuklar için de iyi olduğu varsayımı altında, çocukların ihtiyaçlarını gözden kaçırmak kolaydır. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'sinin (ÇHS) ana ilkelerinden biri olan *çocuğun en yüksek yararı* aşağıdakileri gerektirir:

- Çocukların yetişkinlerinkinden farklı olan ve aynı olduğu varsayılmaması gereken özel ihtiyaç ve yararları olduğu gerçeğinin kabul edilmesi.
- Tüm eylemlerde, politikalarda ve uygulamalarda *çocuğun en yüksek yararının* göz önüne alınması.

Çocuk Yoksulluğu Niçin Ele Alınmalı?

Her ülke için, savunmasız durumdaki vatandaşlarını ve kendi geleceğini korumak hayati derecede önemlidir. Çocuklar hem savunmasızdır hem de bir ülkenin geleceğidir; ancak yoksulluk içinde büyüyen çocukların aşağıdakilerle karşı karşıya kalma riski daha fazladır:

- Düşük eğitim durumu
- Kötü sağlık;
- Küçük yaşta hamile kalma;
- Madde bağımlılığı;
- Suç işleme ve antisosyal davranış;
- Düşük gelir;
- İşsizlik;
- Uzun süre devlet yardımına bağımlı kalma.

Artırım

Zengin Ülkelerde Çocuk Yoksulluğu Neden Artmaktadır?

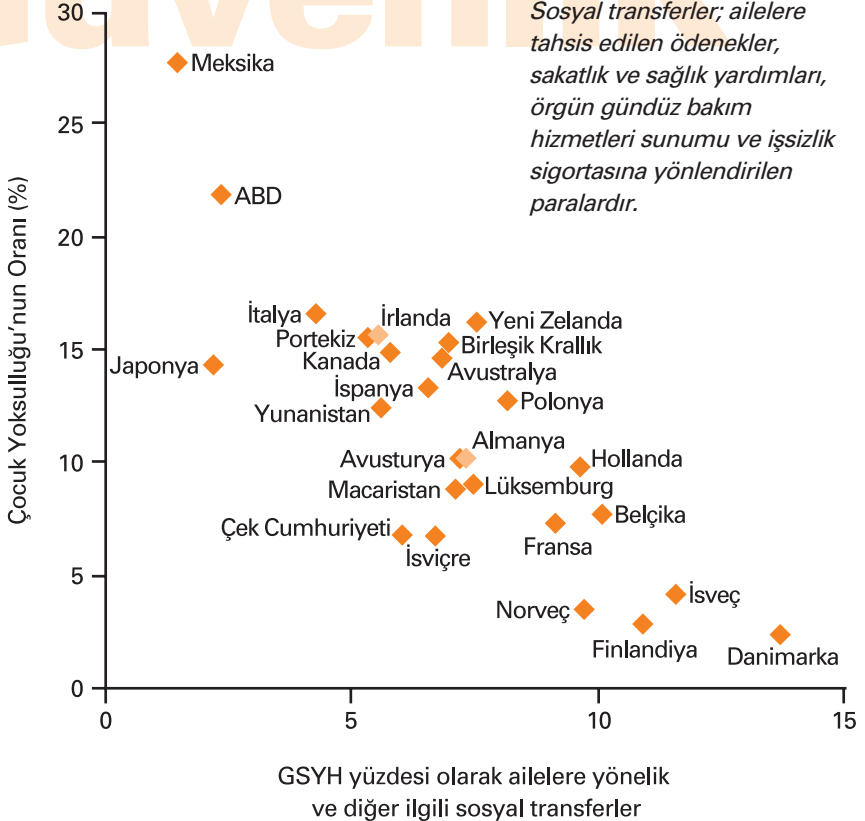
Çocuk yoksulluğu oranlarını düşürmek dünyadaki hükümetlerin ÇHS'deki taahhütlerini ne derece iyi gerçekleştirdiklerini ortaya koymak açısından belki de en anlamlı ve aynı zamanda en ölçülebilir testtir.

Ancak, UNICEF Innocenti Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan en son *Zengin Ülkelerde Çocuk Yoksulluğu, 2005* raporu, yoksulluk içinde yaşayan çocukların oranının son on yıl içerisinde Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) 24 üye devletinden 17'sinde artmış olduğunu göstermektedir.¹ Rapor, çocuk yoksulluğu düzeylerinin üç faktörün birleşimi ile belirlendiğini ileri sürmektedir:

- Ebeveynlerin yaşı, eğitim düzeyleri, aile başına düşen çocuk sayısı ve yalnız ebeveynlik gibi sosyal ve ailevi değişiklikler.
- Ekonomik durgunluk, teknolojik yenilik, düşük vasıflı işçilerin göçü, az ücretli işler, çift gelire sahip hanehalkları ile birlikte özelleştirme ve küreselleşme trendleri gibi güçlü piyasası faktörleri.
- Hükümetlerin politikalarındaki ve harcama önceliklerindeki değişiklikler.

Bu üçü içinde, hükümet politikasındaki değişimlerin bir ülkeden diğerine çocuk yoksulluğu düzeylerindeki en büyük dalgalanmanın sorumlusu olduğu görünmektedir. Rapor, birçok zengin ülkenin çocuk yoksulluğunu toplam harcamalarda önemli bir artışa gerek olmadan %10'un altına düşürebilme potansiyeli olduğunu, ancak bunun başarılabilmesi için politika hedeflerinin oluşturulması ve bu hedeflere ulaşılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Rapor ayrıca aile ve sosyal yardımlara daha çok devlet harcaması ile daha düşük çocuk yoksulluğu oranları arasında açık bir ilişki olduğunu da saptamaktadır.

Sosyal Transferler ve Ailelerin Ekonomik Güvencesi²

Politika ve yatırımların çok küçük yaştakiler üzerindeki etkisini doğru bir şekilde değerlendirebilmek geleneksel olarak her hükümet için zordur; çünkü böyle bir değerlendirme yapmak ebeveynlerin ve bakımdan sorumlu kişilerin teşviklere nasıl yanıt verdiği ve kaynakların aile içinde nasıl paylaşıldığına bağlıdır. Yine de, yan sayfadaki grafik açıkça göstermektedir ki devletin aile yaşam standardını iyileştirmeye ayırdığı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) oranı ne kadar büyükse, çocukların yoksulluk içinde büyümek zorunda kalma riski o kadar düşüktür.

- GSYH'sının %10'unu ya da daha fazlasını sosyal harcamalara ayıran OECD ülkelerinin hiçbirinde çocuk yoksulluğu oranı %10'un üstünde değildir.
- GSYH'sının %5'inden azını bu tür yardımlara ayıran ülkelerin hiçbirinde çocuk yoksulluğu oranı %15'in altında değildir.*

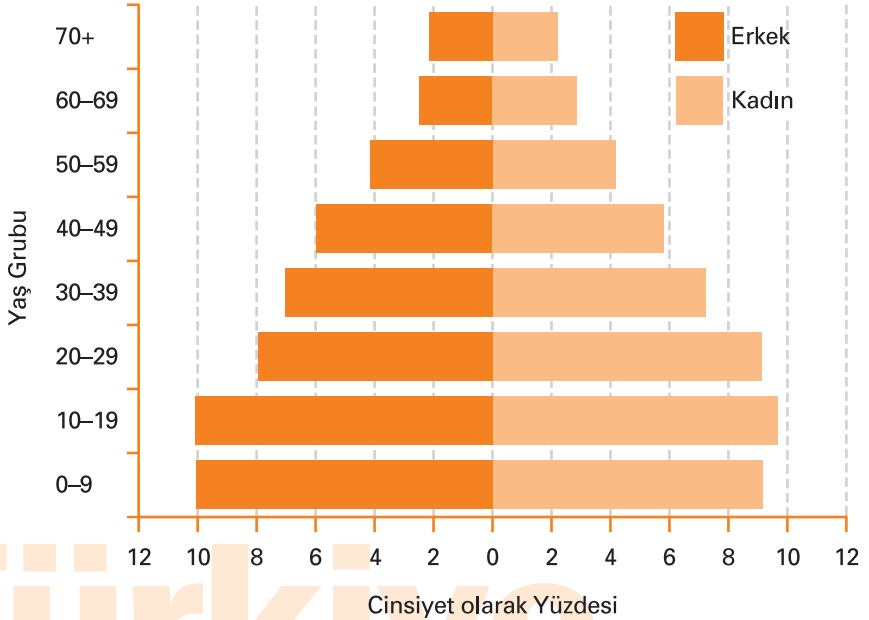
Mart 2006'da, Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi hükümetlerin çocuk yoksulluğunu önemli derecede düşürebilme yetisine dikkat çekmiş ve Üye Devletleri "Sosyal durumlarından bağımsız olarak her çocuğa eşit fırsatlar sağlamak suretiyle çocuk yoksulluğunu hızla ve önemli derecede azaltmak için gerekli tedbirleri almaya" çağırarak hükümetlerin bu yönde politikalar benimseme yükümlülüğünü vurgulamıştır.³

UNICEF şunu savunmaktadır: "işgücü piyasası koşullarının ve sosyal değişikliklerin gücü kabul edilse de, ... çocuk yoksulluğu oranlarını aşağıya çekmek hükümetlerin yapabileceği bir şeydir".

---

* Buna bir istisna Japonya'dır, çünkü Japonya'da bazı hallerde işverenler tarafından sosyal destek sağlandığı için bu tür transferlerin çok daha yüksektir.

Türkiye'nin Nüfus Piramidi 2003⁴

19 yaşın altındaki çocuklar Türkiye nüfusunun %39'unu oluşturmaktadır ve 15 yaşın altındaki çocuklar nüfusun %29'unu temsil etmektedir.⁵ Ancak Türkiye'nin nüfus büyüme hızı düşmekte olup, çocukların nüfus sayısının Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmanın amaçlandığı 2015 yılında da değişmeyeceği öngörülmektedir.⁶

Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu

Binyılın başında, Türkiye’de 15 yaşın altındaki çocukların %37’si gıda ve gıda dışı yoksulluk içinde yaşıyordu.⁷ Bir başka deyişle, bu çocukların ebeveynlerinin veya bakımlarından sorumlu kişilerin çocukları uygun şekilde beslemek, giydirmek, barındırmak, eğitmek ve korumak için yeterli imkanları yoktu.

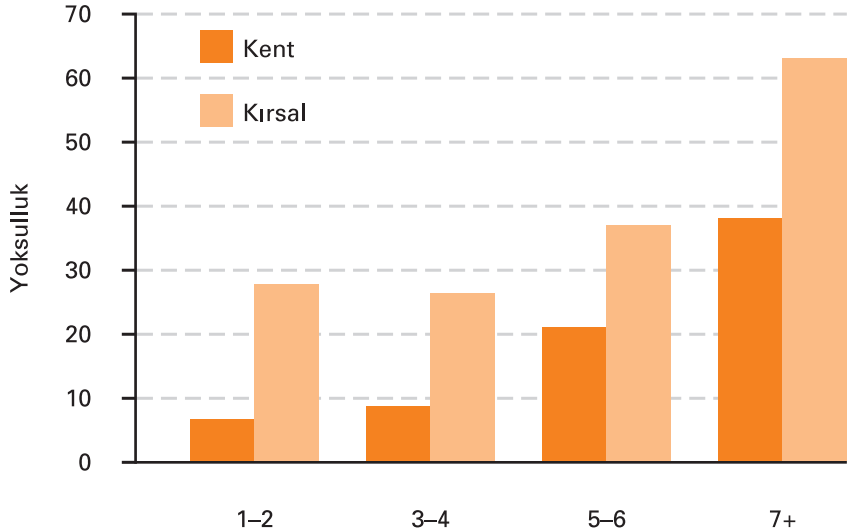
Türkiye’de en çok yoksulluk riski altında olan çocuklar aşağıdakileri içermektedir:

- Ailenin geçiminin sadece bir kişi tarafından sağlandığı büyük ailelerde doğan çocuklar;
- Eski tarım tekniklerinin ve büyük pazarlara sınırlı erişimin ailelerin geçim sağlayabilme olanaklarını tehdit ettiği kurak, dağlık, kırsal alanlarda büyüyen çocuklar;
- Tek ebeveynli ailelerden gelen çocuklar;
- Aileleri yakın zamanda kentsel alanlara göç etmiş olan çocuklar;
- Kayıtdışı ve geçici işlerde çalışan ve bunun sonucunda da düzenli bir gelire sahip olmayan anne–babaların çocukları;
- Örgün eğitim almamış ya da çok az eğitim almış, çoğu zaman vasıfsız olan ve ortalamasının altında para kazanan anne-babaların çocukları;
- Anne–babaları yetersiz istihdam edilen ve yeterli para kazanamayan çocuklar;
- Anne–babaları uzun süredir işsiz olan, engelli olan ya da engelli birine bakan çocuklar.

Tüm demografik grupların içinde yoksulluk oranı en yüksek olan grup çocuklardır. Çocuk, ailenin yaşam maliyetini arttırırken aile gelirine katkıda bulunmakla yükümlü değildir. Ailedeki çocuk sayısı yükseldikçe hanehalklarındaki yoksulluk da artar. Kırsal kesimdeki ailelerde yoksulluk oranı daha da yükselir.

Yoksulluk içinde yaşayan çocukların karşı karşıya olduğu en büyük sorunlardan biri, bu çocukların okula gitmesi gerekirken ailelerinin çocukların çalışmasına ihtiyaç duymasındır.

2004 Hanehalkı Büyüklüklerine Göre Yoksulluk Oranları⁸

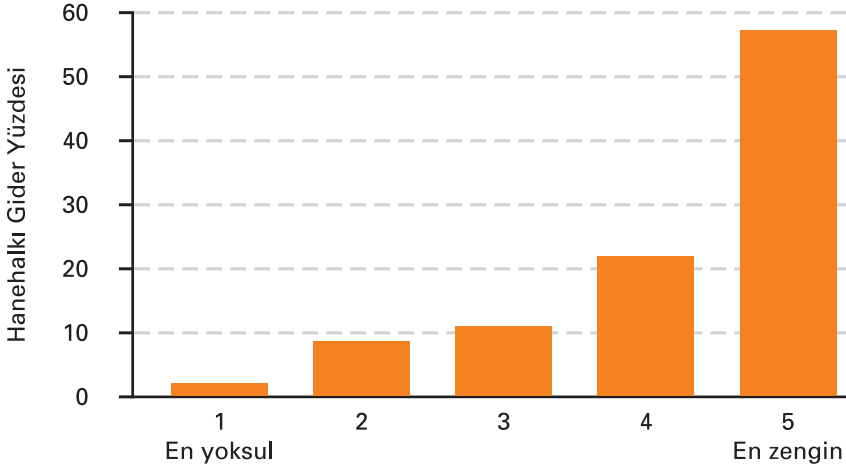

1

Hanehalkı Geliri

Türkiye’de eğitime ayrılan ulusal giderlerin üçte biri hanehalkı bütçelerinden gelmektedir. Ancak, 15 yaşın altındaki her dört çocuktan biri çok sınırlı gelire sahip ailelerde yaşamaktadır; bu ailelerin gelirlerinin 2003 itibariyle aylık 269 YTL’den az olduğu düşünülmektedir.⁹ Yıllık okul masrafları ise öğrenci başına 1.937 YTL’ye (1.300 ABD Doları) kadar çıkabilmektedir.¹⁰ Ailelerin %71’inin ayda 500 YTL’den daha az parayla geçinmek zorunda olduğu gözönüne alındığında, Türkiye’de hanehalkı gelirinin birçok çocuk için eğitim maliyetini karşılamak için yeterli olmadığı görülmektedir.

2004 Yılı İçin Gelirin %20’sine Göre Hanehalkı Eğitim Giderleri¹¹

Düşük gelirli haneyhalklarından gelen çocuklar, ilköğretim ücretsiz olmasına rağmen eğitimin gizli maliyeti nedeniyle (okul kıyafeti, ulaşım ve yemek gibi) okula kayıt yaptıramama riski altındadır. Bu çocukların ailelerine maddi destek sağlamak için çalışmaları ve okulu bırakma olasılığı da çok daha yüksektir. Düşük eğitim düzeyi çocuk yoksulluğunu artırmaktadır. Buna bağlı olarak, yoksul çocuk yetişkin olduğunda da muhtemelen halkın yoksul kategorisinde yer alacaktır.

Cinsiyete ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranları 2004¹²

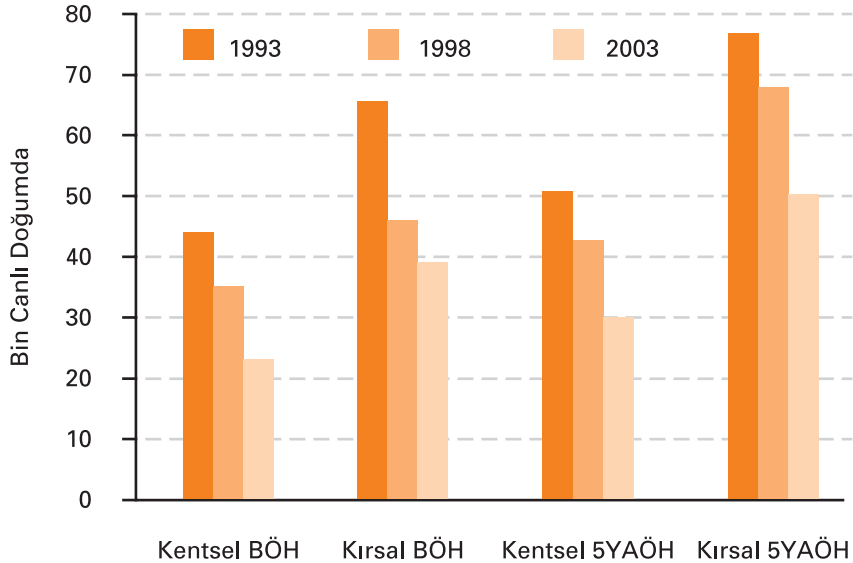
Eğitim Durumu	Toplam	Erkek	Kadın
6 yaşın altı	34.19	34.19	34.18
Okur-yazar değil	45.11	48.50	44.10
İlköğretim ama diplomasız	33.67	34.19	33.16
İlkokul	24.36	27.50	21.55
İlköğretim	25.49	25.37	25.60
Ortaöğretim/Dengi meslek	13.00	14.95	9.45
Lise/Dengi meslek	8.28	9.69	6.39
Yüksek okul, Fakülte ve üstü	1.33	1.57	0.93

2

Kırsal ve Kentsel Kesimde Sağlık Durumundaki Farklılıklar

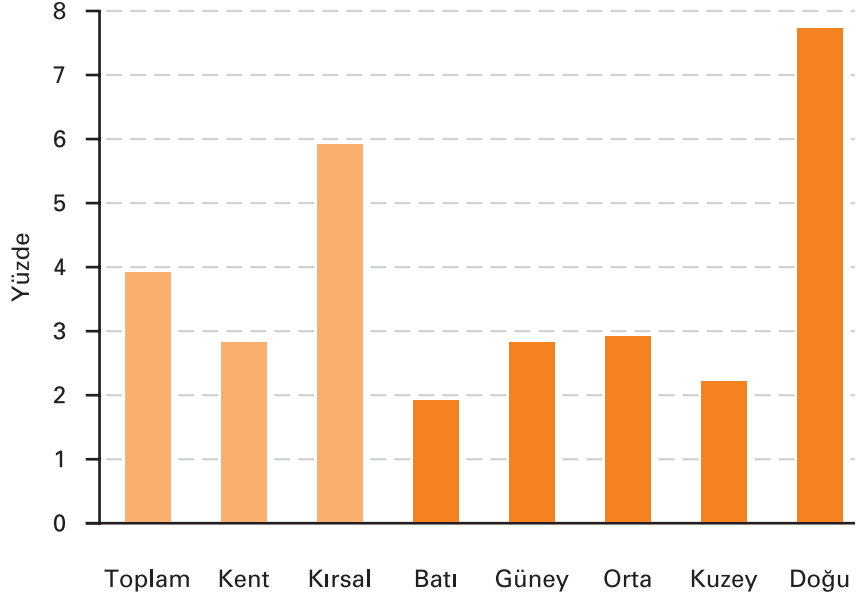
Yoksulluğun hüküm sürdüğü yerlerde çocuk sağlığı göstergeleri çok daha fazla etkilenmektedir. Toplam bebek ve 5 yaş altı çocuk ölüm hızları (BÖH ve 5YAÖH) düşüyor olsa da, kırsal alanlardaki artan yoksulluk oranları kırsal BÖH'nin ve 5YAÖH'nin kentsel alanlara göre çok daha yavaş bir şekilde düştüğü anlamına gelmektedir. Bu, kırsal kesimlerde kaliteli sağlık hizmetlerine yetersiz erişimin bir sonucudur.

Kentsel/Kırsal BÖH ve 5YAÖH 1993-2003¹³

Ülke çapında (ama en çok da kırsal alanlarda) yoksulluktan etkilenen diğer çocuk sağlığı göstergeleri ise şunları içermektedir: daha düşük doğum ağırlığı; daha düşük rutin bağışıklama oranları; yetersiz emzirme uygulamaları; daha yüksek yetersiz beslenme düzeyleri; daha yüksek fiziksel ve zihinsel engel görülme sıklığı; daha yüksek oranda büyüme bozukluğu ve daha yüksek kronik hastalık görülme sıklığı.

Bölgelere Göre Aşırı Düşük Kilolu Çocukların Dağılımı 2003¹⁴

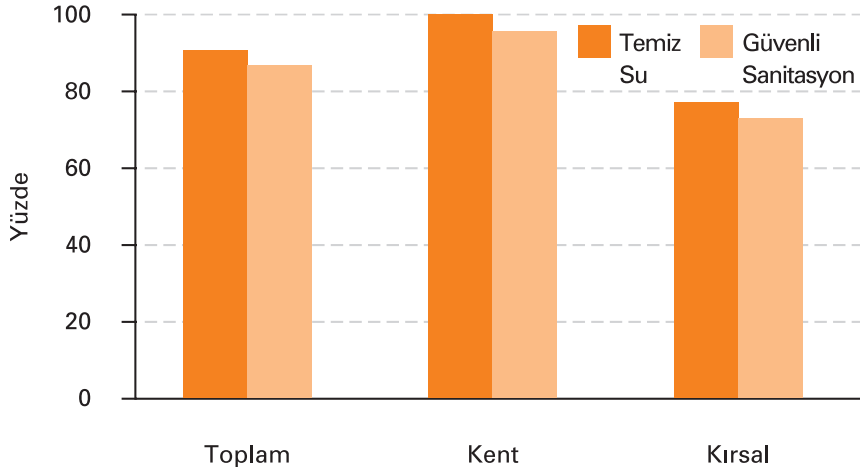

3

Barınma

Son yıllarda kırsaldan kentsel alanlara olan büyük göçler, Türkiye nüfusunun kabaca üçte ikisinin artık kentsel alanlarda yaşadığı anlamına gelmektedir. Aşırı kalabalık ve kötü ısınma koşulları, göçmen aileler arasında astım ve tüberküloz vakalarında artışa yol açmıştır. Birçok aile kötü nitelikli konutlarda yaşamaktadır. Temiz suya ve güvenli sanitasyona erişim çoğunlukla zor olmaktadır: 2003 yılı itibarıyla, hanehalklarının %10'unun temiz içme suyuna erişimi ve %13,5'inin güvenli sanitasyonu bulunmamaktadır; aynı oranlar kırsal alanlar için sırasıyla %77 ve %72'dir.

Temiz Su ve Güvenli Sanitasyona Erişim 2003¹⁵

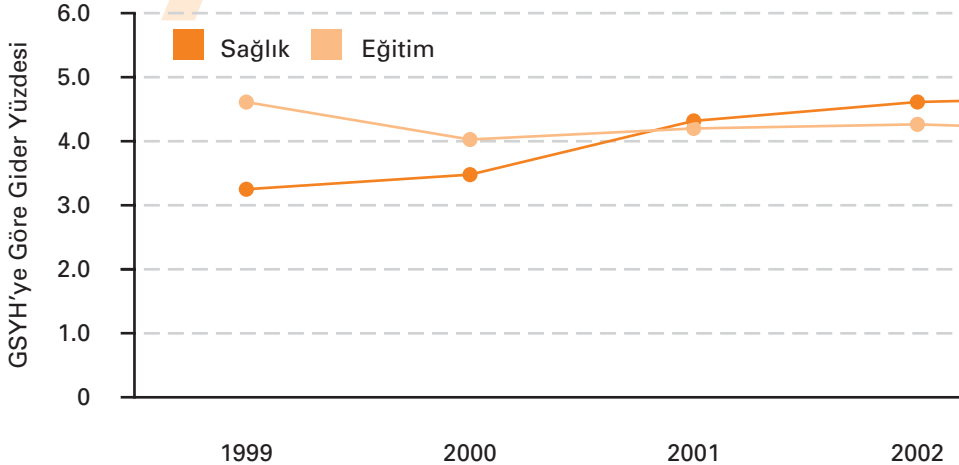

Su

4 Eğitim

Binyıl Kalkınma Hedefleri'nden tüm kız ve erkek çocukların temel eğitim alması hedefine 2005 yılı sonunda ulaşamamıştır. Ancak, Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye'de ilköğretime %100 erişim ve devam hedefine ulaşma yolunda büyük bir ilerleme kaydedildiğini bildirmektedir. Kızlara yönelik bir eğitim kampanyası olan *Haydi Kızlar Okula!* kız çocukların ilköğretime erişim ve devam oranlarının iyileştirilmesine yardımcı olmuş, 2003'te kız ve erkek çocuklar arasındaki %7 olan farkı 2005'te %5,8'e indirmiştir. Toplam kayıt oranları 1996'da %81 olan toplam kayıt oranı 2004'te %92'ye yükselmiştir, ancak daha yapılacak çok şey vardır.

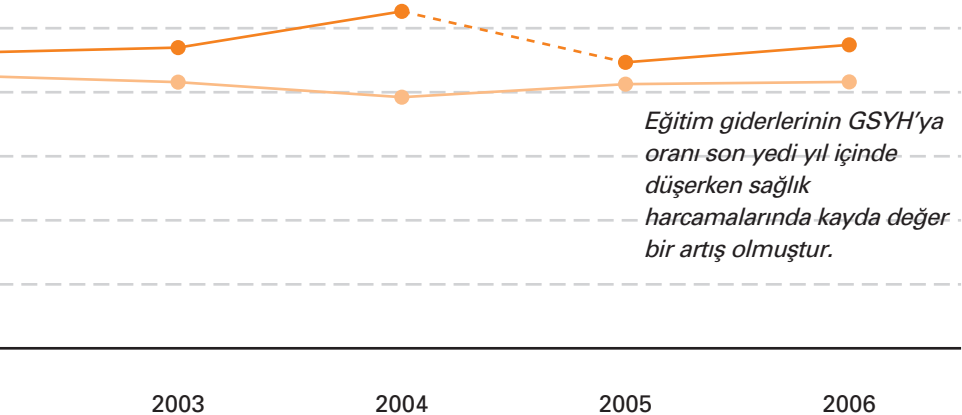
Türkiye'de Eğitim ve Sağlık Harcamalarına Genel Bakış¹⁶

Yetersiz yatırım, gelenekler, eğitimdeki kalite sorunları özellikle düşük gelirli ailelerin çocuklarının okula devamlarını olumsuz yönde etkilemektedir:

- 2004–2005 döneminde okul öncesi eğitime devam edenlerin oranı sadece %16 olmuştur;¹⁷
- 2004 yılında ilköğretime net kayıt %94'tür ki bu da düşüktür;¹⁸
- Maliyet ve eğitimdeki kalite sorunları çok sayıda çocuğun okulu bırakmasına ya da okula hiç kayıt yaptırmamasına yol açmaktadır.

Ürtüçü Hasıla

5

Sosyal Harcamalar

Temel eğitim, sağlık hizmetlerine erişim ve sosyal koruma maliyetlerini karşılamaya yönelik mali kaynakların artırılması (özellikle çocuk yardımları), çocuk yoksulluğunun önlenmesi açısından elzemdir. Ne var ki, Türkiye'nin 2005 yılında eğitime harcadığı yaklaşık %7'lik GSYH'nin %62'si kamu finansmanından ve %35'i ise çoğunlukla hanehalkı harcamaları olmak üzere özel finansmandan karşılanmıştır.¹⁹

Türkiye'deki hanehalkları, eğitime Kore ve ABD dışında tüm diğer OECD ülkelerinden daha fazla para harcamak zorunda kalmaktadır. Bu durum, temel eğitim giderlerini karşılayamayan düşük gelirli aileler için ciddi etkiler doğurmaktadır. Diğer Avrupa ülkelerine kıyasla, Türkiye'nin sağlık ve sosyal koruma giderlerine tahsis ettiği kamu finansmanı daha düşüktür.

GSYİH Yüzdesi Olarak Sosyal Harcamalar 2003–2006²⁰

	AB 25	Türkiye			
	2003	2003	2004	2005	2006
Sağlık	6.6	4.7	5.2	4.5	4.7
Eğitim	5.0	4.2	3.9	4.1	4.2
Sosyal Koruma	19.7	8.6	8.6	9.4	9.5
Toplam	31.3	17.5	17.8	18.0	18.4

Seçili Ülkelerde Eğitim Harcamalarının Karşılaştırılması 2005²¹

Ülke	Kamu	Özel	Toplam
Kore	4.8	3.4	8.2
ABD	5.1	2.3	7.3
Türkiye	4.29	2.46	6.75
Fransa	5.6	0.4	6.0
Meksika	5.1	0.1	5.8
Finlandiya	5.7	0.1	5.8
Birleşik Krallık	4.7	0.8	5.5
Almanya	4.3	1.0	5.3
İspanya	4.3	0.6	4.9
Çek Cumhuriyeti	4.2	0.4	4.6
Hindistan	4.0	0.2	4.2
Slovak Cumhuriyeti	4.0	0.1	4.1

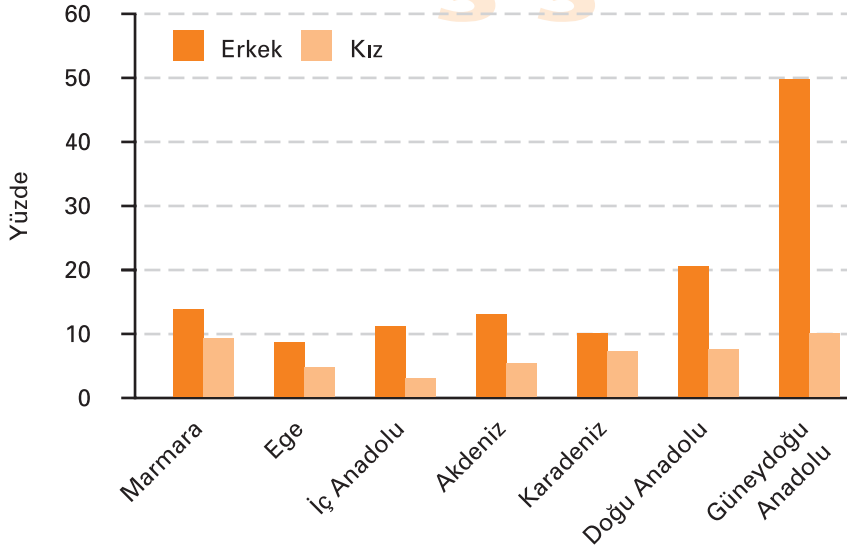
Yüzde dağılımı ve GSYH payı olarak karşılaştırma

6

Çocuk İşçiliği

Çocuk işçiliği hala bir problem olmaya devam etmektedir. 1999'da, 6–14 yaş aralığındaki çocukların %4,2'si ve 15–17 yaş aralığındaki ergenlerin %28'i çalışıyordu. Bunların %68'i çalışmalarının başlıca nedenini ailelerine destek olma ihtiyacı olarak bildirmiştir.²²

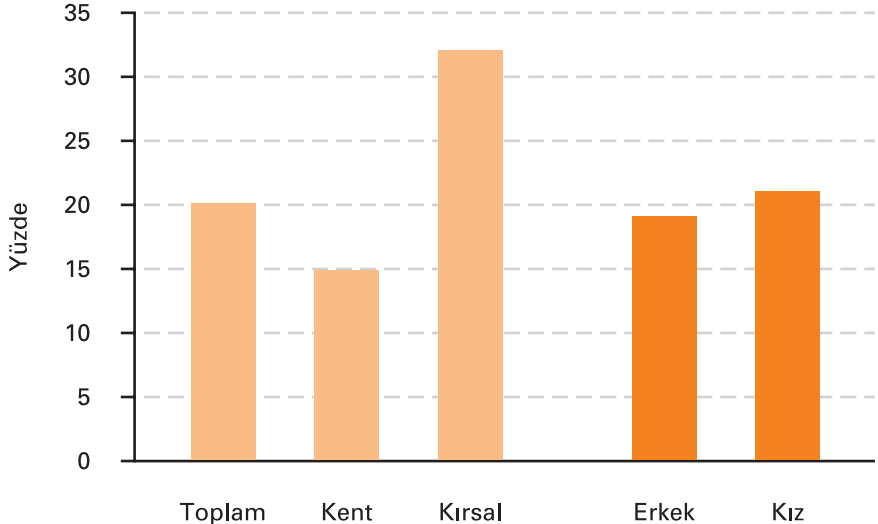
Bölgelere Göre Bir İşte Çalışan Okul Çağındaki Çocuklar 1999²³

Kabaca %80 olan ilköğretimi bitirme oranı, 2003'te her beş çocukta birinin sekizinci sınıfı bitirmediği anlamına geliyordu ve kırsal kesimlerde bu oran çok daha düşüktü. Okulu bırakan kız çocuklarının erkeklerden %2 daha fazla olması cinsiyetler arasında önemli bir fark gibi görünmese de, okullarını bitirmek yerine çalışmak zorunda olan ve düşük gelir düzeyine sahip ailelerden gelen kız ve erkek çocuklar için, özellikle de kırsal kesimde yaşayan çocuklar için, gelecek çok aydınlık görünmemektedir.

Bırakma

Sekizinci Sınıfta Okulu Bırakma Oranları 2003²⁴

Türkiye’de Çocuk Yoksulluğunu Önlemek

Çok yakın zamanlara kadar, Türkiye’de yoksulluk sorunu doğrudan nakit ya da ‘aynı’ yiyecek ve giyim başlıkları biçiminde destek sunan arkadaşların, akrabaların ve diğer yardımseverlerin iyi niyetleri aracılığı ile hafifletiliyordu. Ancak, geleneksel olarak güçlü olan bu sosyal sorumluluk kentleşme, parçalanmış aile yapıları ve tüm dünya genelindeki toplumlarda yansımaları gösteren materyalizmdeki genel artış gibi faktörlerle zayıflamıştır.

Türkiye’de yoksulların durumu kırsal ve kentsel alanlar arasındaki belirgin farklılıklarla kendini göstermektedir: toplam yoksulluk oranı 2003’te %28,1’den 2004’te %25,6’ya düşmüşse de, bu iyileşme büyük oranda kentsel temellidir; zira kırsal aileler için toplam yoksulluk oranı %40’a yükselmiştir. Bu oranlar kendilerini uygun şekilde beslemek, giydirmek ve barındırmak için yeterli imkanlara sahip olmayan 7,2 milyon kentsel ve 10,9 milyon kırsal vatandaş temsil etmektedir.²⁵

Geleneksel olarak büyük olan kırsal hanehalklarının yoksulluk oranı ise, 7’den fazla nüfusu olan aileler için %56,7’ye yükselmiştir. Şehirlerde yaşayan benzer büyüklükteki aileler için de yoksulluk oranı %39 gibi yüksek bir değerdedir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, çocuk yoksulluğu sorununu ele almayı amaçlayan bir dizi uygulama başlatmıştır: Örneğin, şartlı nakit transferleri, bir defaya mahsus yoksulluk hafifletme ödemeleri, tarım sübvansiyonları ve yoksulların sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesine yardımcı olmak için yeşil kart programı gibi. Ne var ki, bu sosyal güvenlik önlemleri çoğu zaman ihtiyaç sahibi çocuklara ulaşamamaktadır. Bu çocukların çoğu kayıtdışı istihdamda ya da çok küçük işletmelerde çalışan ailelerden gelmektedir ve bu nedenle de sosyal güvenlik kapsamı içinde değildirler.

Hükümet, bu trendi tersine çevirmek için, halihazırda Meclis'te incelenmekte olan bir yasa tasarısı ile 18 yaşın altındaki her çocuğa sosyal güvence sağlamayı önermektedir.

Çocuk yoksulluğunu bir politik öncelik yaparak ve birçok çocuğu ve aileyi savunmasız bir durumda bırakan sosyal güvenlik sistemindeki eksikleri kapatmak için gerekli adımları atarak, Hükümet en savunmasız toplumsal kesimlere destek ve koruma sağlamak yoluyla sadece Türkiye'nin geleceğine değil aynı zamanda ülkenin şimdiki zamanına da yatırım yapmış olacaktır.

Diğer birçok OECD ülkesinde olduğu gibi, Hükümetin çocuk yoksulluğuna stratejik ve eşgüdümlü bir yaklaşım oluşturması gereklidir. Bu yaklaşım aşağıdakileri içermelidir:

- Çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerini ilerletebilmelerine ve topluma katılabilmelerine olanak sağlayacak yeterli maddi kaynaklarla büyümesini sağlamak;
- Sorunun kademeli olarak azaltılması ve en nihayetinde ortadan kaldırılması için hedefler ve zaman çizelgeleri oluşturmak ve bunları izlemek amacıyla çocuk yoksulluğunu doğru şekilde tanımlayabilme ve ölçebilme kapasitesi;
- Çocuk yoksulluğunun devlet bütçelerinin yapısında, vergi ve yardım politikalarında yer alan önceliklerden etkilendiği gerçeğini kabul etmek;
- Düşük gelirli ailelerden gelen çocukların karşılaştığı zorlukları hafifletmek ve ayrıca çocuk ve ailelere güç vermek ve bunların yoksulluk döngüsünden çıkabilmesine olanak sağlamak için uzun süreli bir strateji oluşturmak;

- *Çocuğun en yüksek yararı* ilkesini göz önüne alarak, Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye destek vermek.

Çocuk yoksulluğunu azaltma stratejisi ilgili göstergeleri iyileştirmeye odaklanmalıdır; bu çerçevede çabalar aşağıdakilere yönlendirilmelidir;

- En yoksul ailelerin hanehalkı gelirini arttırmak (özellikle de kadınların);
- Düşük gelirli ailelerin çocukları için sağlık hizmetlerine erişimi sağlamak;
- Barınma koşullarını iyileştirmek;
- Yoksul çocuklar için, erken çocukluk eğitimi de dahil olmak üzere parasız eğitim sağlamak;
- Çocuk yoksulluğunu ortadan kaldırmak.

Strateji

Referanslar

Referanslar

- ¹ UNICEF, *Child Poverty in Rich Countries 2005 (Zengin Ülkelerde Çocuk Yoksulluğu)*, Innocenti Raporu No.6, UNICEF Innocenti Araştırma Merkezi,, Floransa, İtalya, 2005. 2005 yılı itibarıyla, otuz OECD ülkesi aşağıdakileri içermektedir: *Almanya; Amerika Birleşik Devletleri; Avustralya, Avusturya; Belçika; Birleşik Krallık; Çek Cumhuriyeti; Danimarka; Finlandiya; Fransa; Hollanda; İrlanda; İspanya; İsveç; İsviçre; İtalya; İzlanda; Japonya; Kanada; Kore Cumhuriyeti; Lüksemburg; Macaristan; Meksika; Norveç; Polonya; Portekiz; Slovak Cumhuriyeti; Türkiye; Yeni Zelanda ve Yunanistan.* Oranların yükseldiği ülkeler italik olarak belirtilmiştir; İzlanda, Kore Cumhuriyeti, Türkiye ve Slovak Cumhuriyeti için ilgili veri takımları mevcut değildir.
- ² *OECD Provisional Social Expenditure Database, 2004*
- ³ *Presidency Conclusions, Council of the European Union, Brüksel, 23/24 Mart 2006*
- ⁴ *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003*, Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 2004
- ⁵ *Yoksulluk Çalışması Sonuçları 2004*, TÜİK, Ankara 2006.
- ⁶ *Yaş Grubuna Göre Yıl Ortası Nüfus Projeksiyonları 2000–2020*, TÜİK Ankara 2006.
- ⁷ *Hanehalkı Bütçe Anketi 2002*, TÜİK, Ankara, 2003
- ⁸ *Yoksulluk Çalışması Sonuçları 2004*, op. cit.
- ⁹ *Hanehalkı Bütçe Anketi 2002*, op. cit.
- ¹⁰ Eğitim Sen, *Öğrenci Ailelerinin Sosyo–Ekonomik Durumları*, İstanbul, 2004.

- ¹¹ *Hanehalkı Bütçe Anketi 2003–2004*, TÜİK, Ankara 2006
- ¹² *Yoksulluk Çalışması Sonuçları 2004*, TÜİK, op. cit.
- ¹³ *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları 1993, 1998 ve 2003*, Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 1994, 1999 ve 2004
- ¹⁴ *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003*, Hacettepe Üniversitesi, op.cit.
- ¹⁵ *Ibidem*
- ¹⁶ Yılmaz, H. Hakan, *Quality of the Fiscal Adjustment in Turkey: The Case of Social Expenditures*, Dünya Bankası'nda sunulmuştur, Ankara, Nisan 2006
- ¹⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, *bilgi*, 2005
- ¹⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, *geçici sayı*, 2004
- ¹⁹ Eğitim Sen, op. cit.
- ²⁰ Emil, Ferhat, H. Hakan Yılmaz, *Social Expenditures in Turkey*, yayınlanmamış bir çalışma 2005 ve Yılmaz, H. Hakan, *Quality of the Fiscal Adjustment in Turkey*, op. cit.
- ²¹ Dünya Bankası, *How Much Does Turkey Spend on Education? Development of National Education Accounts to Measure and Evaluate Education Expenditures*, Eğitim Sektörü Çalışması 2005 için araştırma, OECD, *Education at a Glance 2003*, Paris, 2004, Yılmaz, H. Hakan, *The Quality Issue of Fiscal Adjustment in Turkey's post 2000 Stability Programmes*, Ph.D. bilimsel araştırma (gelecekteki çalışma).
- ²² Devlet İstatistik Enstitüsü ve Uluslararası Çalışma Örgütü, *Çocuk İşgücü Araştırması 1999*, TÜİK, Ankara, 2000.
- ²³ Eğitim Sen, op. cit.
- ²⁴ *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003*, Hacettepe Üniversitesi, op.cit.
- ²⁵ *Yoksulluk Çalışması Sonuçları 2004*, TÜİK, op. cit.

Web

*Çocuk yoksulluğu'nun önlenmesi
hakkında daha fazla bilgi için,
aşağıdaki websitelerini ziyaret ediniz:*

www.cocukyoksullugu.net

www.childpoverty.net

www.unicef.org/turkey

